

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-254-1-13>

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ ІНФОРМАЦІЙНИМИ ПОСЛУГАМИ УКРАЇНИ

Сучасний етап світового економічного розвитку характеризується активним розвитком інформаційних технологій, а значення ІТ сектора в забезпеченні економічного розвитку держави стабільно зростає. ІТ сектор забезпечує реалізацію процесів діджиталізації суспільства та економіки, які на сьогодні стають необхідною умовою забезпечення конкурентоспроможності економіки. Крім того, сектор інформаційних технологій є значною частиною національної економіки та істотною статтею експорту розвинутих країн світу.

Україна на сьогодні має значний потенціал розвитку галузі ІТ послуг. Згідно даних Платіжних балансів України, починаючи з 2020 року інформаційні послуги є найбільшою статтею українського експорту послуг (станом на 2021 рік на інформаційні послуги припадало 38,64% загального експорту послуг). Експорт ІТ-послуг демонстрував стабільне зростання протягом останніх 5 років та збільшився за даний період більше ніж в 2,5 рази (до 7,11 млрд дол. США) [1]. За 8 місяців 2022 року в умовах повномасштабної війни, експорт ІТ-послуг зріс на 16% до аналогічного періоду 2021 року, а доля ІТ в загальному експорті послуг за серпень досягла 48% [2].

Однак ІТ сектор України сьогодні все ще має ряд проблем та недоліків, що не дозволяють повною мірою реалізувати увесь наявний потенціал галузі. Основними проблемами сфери інформаційних послуг України тривалий час були [3, с. 11]:

– низький рівень підготовки фахівців в ВНЗ через недостатню кваліфікацію викладачів, низький рівень фінансування навчальних закладів, неадекватність змісту освітніх програм професійної підготовки сучасним вимогам роботодавців і змінам кон'юнктури ринку праці, неспроможність ВНЗ адаптувати систему навчання відповідно до тенденцій в сфері інформаційних технологій;

- відсутність державної стратегії розвитку сфери ІТ та стратегічного плану розвитку національної економіки на основі впровадження інновацій та ІТ;
- наявність недоліків впровадження е-урядування та розвитку споживчого сегменту ринку ІТ-послуг;
- відсутність єдиної електронної бази даних активних діючих суб'єктів та реалізованих проєктів на ринку ІТ-послуг;
- слабка підтримка державою суб'єктів ІТ-сфери з підготовки і просування інвестиційних проєктів, відсутність інституційних площадок для співпраці з питань розробки і планування інвестиційних проєктів;
- низький рівень використання інформаційних технологій населенням та бізнесом, слабкий вплив інформаційних технологій на економічну і соціальну сферу;
- міграція висококваліфікованих спеціалістів за кордон та перенесення бізнесу з України до інших країн через відсутність середовища для розгортання виробництва програмного забезпечення в Україні та низьку заробітну платню програмістів та розробників програмного забезпечення.

Крім названих проблем, війна в Україні та глобальний економічний спад призвели до появи низки нових загроз розвитку ІТ сфери країни:

- уповільнення інвестицій в технологічний сектор по всьому світі, через високі ризики;
- зменшення плинності кадрів в ІТ компаніях, збільшення конкуренції між ІТ-спеціалістами за робоче місце;
- вимушена міграція українських ІТ-спеціалістів всередині країни й за кордон, що може призвести до втрати в людському потенціалі [4].

Подолання всіх названих проблем вимагає активних заходів з боку уряду. Нагальними питаннями сьогодні є підтримка ІТ-сфери в умовах війни та економічної нестабільності, а також створення передумов для подальшого розвитку сектору. Держава вже активно вживає кроки для забезпечення майбутнього розвитку сфери інформаційних послуг. Зокрема в жовтні було ухвалено законопроект № 5270, який передбачає запровадження в Україні електронного резидентства. Даний закон спрямований в першу чергу на ІТ-галузь та передбачає, що іноземні представники сфери, після реєстрації у «Дії» і відповідної перевірки ставатимуть платниками податків в Україні й отримуватимуть доступ до державних послуг. Автори документу наголошують, що ідея надати іноземним фахівцям можливості займатися бізнесом в Україні дозволить

збільшити надходження до держбюджету та опосередковано підвищити інвестиційну привабливість нашої держави, яка розширює свої можливості із залучення стартапів [5].

Для підтримки галузі урядом України були запущені системи бронювання військовозобов'язаних працівників та звільнення від сплати ПДВ. Однак, сфера інформаційних послуг сьогодні потребує вдосконалення вже проваджених та введення додаткових заходів підтримки. Асоціація «IT-Ukraine» розробила для Міністерства економіки ряд пропозицій щодо заходів, які сприятимуть збільшенню експорту послуг українськими ІТ-компаніями:

1. Надання можливості військовозобов'язаним чоловікам, які є засновниками, керівниками або працівниками ІТ-компаній, а також ІТ-фахівцям – ФОП, тимчасово виїжджати за кордон під час дії воєнного стану не менш, ніж на 14 днів для потреб ведення бізнесу в порядку оформлення «єВідрядження».

2. Якнайшвидше запровадження механізму бронювання військовозобов'язаних, які працюють в ІТ-компаніях або надають таким компаніям послуги як ФОП.

3. Продовження терміну дії звільнення від оподаткування податком на додану вартість операцій з постачання програмної продукції до 2028 року для підтримки бізнесу, який працює на користь українських замовників – відміна звільнення від оподаткування за прогнозами Асоціації призведе до збільшення податкового навантаження на ІТ-компанії, підвищення вартості розробки програмного забезпечення та програмних продуктів на 20%, зменшення конкурентоздатності компаній з центрами розробки в Україні, скорочення високооплачуваних робочих місць в індустрії, а також зменшення видатків компаній на соціальні та благодійні проекти [6].

Крім нагальних заходів підтримки галузі в умовах воєнного стану, подолання наявних проблем та недоліків функціонування сфери інформаційних послуг вимагатиме від уряду:

1. Формування внутрішньої політики розвитку та використання інформаційних технологій.

2. Посилення інвестиційного та інформаційного співробітництва з іноземними партнерами.

3. Створення програми розвитку інноваційних кластерів та розроблення законодавчих баз для створення науково-освітніх кластерів.

4. Створення технопарків із залучення венчурного капіталу, забезпечення умов для ефективної діяльності науково-дослідницьких комплексів.

5. Збільшення підготовки ІТ-фахівців шляхом удосконалення системи освіти та створення системи прискореного перенавчання для отримання нової кваліфікації в ІТ.

6. Створення науково-виробничих комплексів, навчально-виробничих лабораторій на базі закладів вищої освіти під патронатом ІТ-компаній.

7. Забезпечення можливості технологічного доступу населення до технологій за рахунок розвитку інформаційної інфраструктури.

8. Створення загальнодоступних електронних ресурсів на підставі врахування національних, політичних, економічних, мовних, культурних та релігійних аспектів розвитку України.

Забезпечення сталого розвитку та зростання сфери інформаційних послуг створить умови для залучення значних фінансових ресурсів до державного бюджету, які стимулюватимуть швидке та ефективне економічне відродження країни. Більше того, розвиток ІТ-галузі стане передумовою здобуття Україною нових конкурентних переваг та підвищення конкурентних позицій країни в системі глобального поділу праці.

Література:

1. Платіжний баланс України 2021 рік. URL: https://bank.gov.ua/files/ES/BOP_y.pdf (дата звернення: 07.11.2022).

2. Скрипін В. Експорт ІТ-послуг в Україні з початку року зріс на 16% (до \$4,9 млрд) – в серпні на ІТ припало 48% загального обсягу експорту. ІТС.ua. URL: <https://itc.ua/ua/novini/eksport-it-poslug-v-ukrayini-z-pochatku-roku-zris-na-16-do-4-9-serpni-na-it-pripalo-48-zagalnogo-obsyagu-eksportu> (дата звернення: 07.11.2022).

3. Процикевич А. І. Державне регулювання інвестиційного процесу на ринку ІТ-послуг : авторефер. дис. а здобуття наук. ступеня канд. економ. наук : спец. 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством». Львів : ЛТЕУ, 2020. 21 с.

4. Григораш М. Дерева не ростуть до небес, або Як змінився український ринок ІТ за останні пів року. SPEKA. URL: <https://speka.media/dereva-ne-rostut-do-nebes-abo-yak-zminivsya-ukrayinskii-rinok-it-za-ostanni-pivroku-v47edv> (дата звернення: 07.11.2022).

5. Беркаль М. Майже як в Естонії. Які умови пропонує українська система е-резидентства іноземним підприємцям. Delo.ua. URL: <https://delo.ua/business/maize-yak-v-estoniyi-yaki-umovi-proponuje-ukrayinska-sistema-e-rezidentstva-inozemnim-pidprijetsum-405516/> (дата звернення: 07.11.2022).

6. Асоціація звернулась до Уряду з пропозиціями щодо ІТ-індустрії. IT-Ukraine. URL: <https://itukraine.org.ua/asocz%D1%96acz%D1%96ya-zvernulas-do-uryadu-z-propozicz%D1%96yami-shhodo-%D1%96t-%D1%96ndustr.html> (дата звернення: 07.11.2022).